

доступа : http://pppsychology.ru/psihologia_lichnosti/psihologiya_lichnosti_narkomana.

5. Синеокий О.В. Адвокатура как институт правовой помощи и защиты : [учебное пособие] / О.В. Синеокий. – Х. : Право, 2008. – 496 с.
6. Мова злочинного світу / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.textreferat.com/referat-7161-10.html>.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка]. – [6-те вид., переробл. та доповн.]. – К. : Юридична думка, 2009. – 1236 с
8. Про адвокатуру: Закон України від 19.12.1992 № 2887-ХІІ / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2887-12>.

УДК 342.951

ІНСТИТУТ РЕЄСТРАЦІЇ ПРАВ НА ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ В ПРОЕКТІ ВОТЧИННОГО СТАТУТУ ТА ПРОЕКТІ ЗАСНУВАННЯ ВОТЧИННИХ УСТАНОВ

Кисіль В.Є., здобувач

*Навчально-науковий інститут земельних ресурсів та правознавства
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

Розглянуто окремі історико-правові аспекти становлення інституту реєстрації прав на земельні ділянки на території України, що входила до складу Російської Імперії. Досліджено еволюцію інституту на етапі розробки проекту Вотчинного Статуту. Вперше досліджено організаційно-правовий аспект системи реєстрації прав на нерухомість, що планувалося запровадити Проектом Заснування Вотчинних Установ.

Ключові слова: реєстрація прав, земельна ділянка, нерухомість, Проект Вотчинного Статуту, Проект Заснування Вотчинних Установ.

Кисиль В.Е. ИНСТИТУТ РЕГИСТРАЦИИ ПРАВ НА ЗЕМЕЛЬНЫЕ УЧАСТКИ В ПРОЕКТЕ ВОТЧИННОГО УСТАВА И ПРОЕКТЕ УЧРЕЖДЕНИЯ ВОТЧИННЫХ УСТАНОВЛЕНИЙ / Учебно-научный институт земельных ресурсов и правопедения Национального университета биоресурсов и природопользования Украины, Украина
Рассмотрены отдельные историко-правовые аспекты становления института регистрации прав на земельные участки на территории Украины, входившей в состав Российской Империи. Исследовано эволюцию института на этапе разработки Вотчинного Устава. Впервые исследован организационно-правовой аспект системы регистрации прав на недвижимость, который планировалось ввести Проектом Учреждений Вотчинных Установлений.

Ключевые слова: регистрация прав, земельный участок, недвижимость, Проект Вотчинного Устава, Проект Учреждения Вотчинных Установлений.

Kysil V.E. LAND PLOT TITLE REGISTRATION INSTITUTE UNDER DRAFTS REAL PROPERTY STATUTE AND ESTABLISHMENT OF REGISTRATION AGENCIES / Educational-scientific institute of land resources and law of National university of life and environmental sciences of Ukraine, Ukraine
Certain historical and legal issues of land plot title registration institute establishing at the territory of Ukraine constituted the part of Russian Empire are considered. Author focuses it attention on evolution of the legal institute in question at period when the drafts Real Property Statute and Establishment of Registration Agencies Statute were developed. Author researches the organizational aspects of real estate title registration system should be implemented under the draft Statute on Establishment of Registration Agencies.

Key words: registration of title, land plot, real property, Real Property Statute, Establishment of Registration Agencies Statute.

Досліджуючи історичний аспект інституту «державної реєстрації прав на землю», ми ставимо задачу виявити генетичний зв'язок між існуючим інститутом та його «попередниками», що існували на території сучасної України, а також з'ясувати ступінь і характер схожості його на подібні інститути з інших правових систем. Інститут державної реєстрації прав на землю як і будь-який юридичний феномен може бути розглянутий в історичному контексті, що дозволяє дослідити як трансформацію, якої зазнає інститут протягом плину часу його існування. Такий підхід також дозволяє визначити причини, які зумовлюють появу певного правового явища. Вирішення цієї задачі дозволить виявити наявність наступництва у вітчизняній правовій традиції та з'ясувати роль рецепції права в формуванні досліджуваного інституту. Завдяки використанню історичного матеріалу мають стати зрозумілими певні тенденції в розвитку досліджуваних правових конструкцій, а це означає можливість більш глибоко та повно зрозуміти і висвітлити проблеми, що складають предмет дослідження.

Проблемі дослідження юридичної думки та законодавчої практики дореволюційної Росії з питання реєстрації («укріплення») прав на нерухомість приділяється певна увага фахівців у галузі цивільного права (як приклад наведемо, зокрема, роботу А.Б. Бабаєва [1, 43-47]). У той же час дослідники залишають поза увагою організаційний аспект системи реєстрації вотчинних прав, що його мав запровадити Вотчинний Статут. Побудові органів реєстрації вотчинних прав та регламентації процедури їх діяльності було присвячено проект окремого нормативно-правового акта – Проекту Заснування Вотчинних Установ, який до сьогодні детально не досліджувався.

Метою (ціллю) дослідження є дослідження системи реєстрації прав на нерухомість за Проектом Вотчинного Статуту, а також організаційного аспекту формування та регламентації діяльності уповноважених установ (органів влади), які мали відповідати за здійснення реєстрації вотчинних прав згідно з Проектом Заснування Вотчинних Установ. Таке дослідження виконує службову роль щодо висвітлення становлення та розвитку інституту реєстрації прав на земельні ділянки крізь призму історико-правового аналізу.

Найбільш прогресивні досягнення дореволюційної юридичної думки щодо правового регулювання обігу нерухомості були втілені в проект Вотчинного Статуту. Вотчинний Статут був насамперед покликаний ввести на теренах Російської Імперії впорядковану та ефективну систему реєстрації прав на нерухомі речі. Укладачі проекту Вотчинного Статуту зауважують, що вони називають його саме статутом (рос. – уставом), а не положенням про вотчинні книги, оскільки цей документ містить як процедурні норми, покликані врегулювати реєстрацію прав на нерухомість, так і норми матеріального права, що стосуються врегулювання правового положення нерухомих речей [Цит. за 1, 43-47]. Проект Вотчинного Статуту 1892 року [2] (надалі – «Проект») складається із загальних положень та п'яти розділів:

- I. Про вотчинні права
- II. Про вотчинні книги
- III. Про вотчинне діловодство
- IV. Про первісний запис володінь до вотчинних книг
- V. Про вотчинні книги на ділянки, що належать казні чи містам та знаходяться в довічному окремому володінні третіх осіб.

Проект закріплює наступні принципи здійснення реєстрації прав на нерухоме майно:

- Принцип спеціальності запису (Проект вимагає, щоб на кожне нерухоме майно складалася окрема вотчинна книга, до якої вноситься (i) відомості про склад і площу володіння; (ii) власник майна; (iii) обмеження права на майно (права в чужому володінні); (iv) борги, що лежать на володінні (заставні вимоги) [2, 5].
- Принцип повноти (відповідно до статті 2 Проекту [2, 5] всі права і всі відомості щодо нерухомого майна підлягають внесенню до вотчинної книги).
- Принцип гласності (згідно зі статтею 6 Проекту всі вотчинні книги вважаються гласними) [2, 6].
- Принцип публічної вірогідності (статтею 6 Проекту встановлено, що зміст вотчинних книг визнається вірогідним (достовірним) для усіх осіб, що набувають право за відповідними книгами).
- Принцип старшинства згідно з яким першочерговість в обмеженні та обтяженні прав власності на нерухомість визначалася згідно з моментом внесення запису до вотчинної книги.

Проект закріплював інститут вотчинних книг, до яких мали вноситися записи про права на земельні ділянки та угоди із нерухомим майном. Такі вотчинні книги мали бути єдиним вірогідним джерелом про правове положення кожної земельної ділянки та об'єкту нерухомого майна. Проект передбачав обов'язкову первісну реєстрацію прав шляхом запису до книги у випадку: відчуження нерухомості, заставі, укладенні угод із нерухомим майном, що потребують складання кріпосного акта; при здійсненні межування земель у встановленому законом порядку. Запис мав вноситися на підставі заяви власника при посвідченні його прав на майно, а також при поданні відомостей про обмеження та обтяження на нього. Автори Проекту передбачили створення спеціальних органів – Вотчинних установ (рос. – «Вотчинных установлений»), які мали здійснювати провадження із ведення вотчинних книг, внесення записів про права на нерухомість, а також про угоди з земельними ділянками та іншим нерухомим майном. Фактично, Вотчинні установи мали стати спеціалізованим державним органом, основною функцією якого була б реєстрація прав на нерухоме майно в державі.

Процедурі створення та регламентуванню діяльності Вотчинних установ було присвячено окремий проект нормативного акта – Проект Заснування Вотчинних Установ (рос. – Учреждение Вотчинных Установлений) [3]. Згідно зі Статтею 1 Глави 1 вказаного проекту Вотчинні Установи (надалі – «Установи») мали засновуватися при окружних судах у кожному уїзді, водночас, проект допускав створення однієї Установи на декілька уїздів, якщо це виявляється можливим з огляду на кількість землеволодінь, і, навпаки, створення декількох Установ в одному уїзді або місті в разі значної кількості землеволодінь із обов'язковим розподілом територіальної компетенції кожної Установи. Статтею 2 Глави 1 проекту визначався склад Установи, до посадових осіб якої мав входити один член окружного суду – начальник Установи та зберігач вотчинних книг. За необхідності зберігачу вотчинних книг призначався помічник. Крім того, до складу Установи входила канцелярія, як підрозділ, що виконував технічні функції. Відповідно до Статті 4 Глави 2 проекту начальник Установи мав призначатися Вищим наказом центральної влади. Стаття 6 Глави 2 проекту визначає перелік випадків, за яких допускається автоматичне заміщення начальника Установи зберігачем вотчинних книг або іншим членом окружного суду. До таких випадків віднесено: смерть, звільнення, хвороба, відсутність, відсторонення та відвід сторонами згідно з правилами статті 667 Статуту цивільного судочинства Російської Імперії (надалі – «Статут»). Останнє положення викликає певний інтерес, оскільки вводить механізм виключення можливого конфлікту інтересів між посадовою особою реєструючого органу (Установи) та правоволодільцем нерухомості. Вказана стаття 667

Статуту містить підстави відводу та самовідсторонення суддів, серед яких визначено наступні випадки [цит. по 4, 60-61]:

- суддя підлягає усуненню від провадження в справі, у якій він сам або його дружина, всиновлений або усиновитель, близькі родичі (в прямій лінії без обмеження ступеня, а в боковій лінії – до четвертого ступеня включно) і свояки (перших трьох ступенів) беруть участь;
- суддя є опікуном учасника процесу або управителем його справ або учасник процесу є управителем прав судді;
- суддя або його дружина є найближчими законними спадкоємцями учасника процесу.

За свідченням видатного дореволюційного дослідника цивільного процесуального права Нефедьєва Є.А., правильне та неупереджене вирішення справ забезпечується основними началами судоустрою [4, 57]. Водночас ці начала не можуть із достатньою ефективністю гарантувати виключення обставин особистого характеру, що можуть впливати на вирішення справи. Для запобігання небезпеки упередженості у вирішенні справ необхідно заборонити суддям брати участь у розгляді справ, у яких вони можуть бути зацікавлені з тієї чи іншої причини. Автор резюмує мету норм про уникнення конфлікту інтересів наступним чином: «Інститут відсторонення суддів є доповненням і корективою до тих загальних заходів, які спрямовані на забезпечення неупередженості суддів» [4, 58]. З викладеною метою законодавство з одного боку, надавало учасникам спору право вимагати усунення від справи упередженого судді, а з іншого – поклало на суддю обов'язок відсторонити себе в зазначених випадках. На основі проведеного дослідження інституту відводу та відсторонення суддів, що за аналогією мав застосовуватися до відводу начальників Установ, нам видається, що викладені вище висновки щодо впровадження механізму вирішення конфлікту інтересів зберегли актуальність для процедури реєстрації прав на нерухомість.

Повертаючись до положень Проекту, зазначимо, що згідно зі Статтею 8 Глави 3 зберігач вотчинних книг повинен був призначатися на посаду старшим головою судової палати за поданням голови окружного суду. Помічник зберігача призначався головою окружного суду. Виходячи із зазначених положень Проекту, можна зробити висновок, що посадові особи Установ мали призначатися двома гілками влади – центральною виконавчою (адміністративною) владою, а також місцевою судовою владою, що, напевно, мало слугувати гарантуванням як неупередженості, так і професійного рівня посадовців Установ. На підтвердження тези про кваліфікаційний ценз, що мав застосовуватися до претендентів на посаду зберігача вотчинних книг та його помічника, наведемо положення Статей 9 та 10 Глави 3 Проекту, згідно з якими:

- такі особи мали відповідати вимогам, встановленим статтею 211 Заснування судових установ (рос. – Учреждения судебных установлений), тобто повинні були мати вищу юридичну освіту або на практиці довели свої знання з судового процесу;
- призначенню на вказані посади мало передувати випробування претендентів на знання необхідних законів і форм вотчинного та нотаріального провадження, а також вміння вірно вносити записи до вотчинних книг.

Стаття 14 Глави 3 Проекту містить правила відводу зберігача вотчинних книг та його помічника аналогічні правилам, що мали застосовуватися до начальника Установи, детально досліджені нами вище. Компетенція Установ викладена у Главі 4 Проекту. Згідно зі Статтею 17 Глави 4 Проекту до відання Установ віднесено:

- ведення вотчинних книг для запису (реєстрації) прав на нерухоме майно;

- ведення вотчинних справ, що повинні містити копію вотчинної книги та всі документи щодо здійснення первісного запису та поточного ведення вотчинної книги;
- ведення вотчинного реєстру щодо реєстрації актів та документів, що надійшли до Установи та підлягають внесенню до вотчинних книг;
- ведення книги запису вотчинних зборів.

Окремо Главою 5 Проекту сформульовано правило про нагляд і контроль за діяльністю Установ. Стаття 23 Глави 5 Проекту визначає, що Установи підлягають нагляду окружного суду. Підзвітною Установа є також окружному суду. Згідно зі Статтею 25 Глави 5 Проекту голова окружного суду має право здійснити ревізію порядку діловодства Установи. За наслідками проведення вказаних ревізій та їх розгляду окружним судом приймаються постанови, копії яких надсилаються міністерству юстиції. Цікавими є норми Глави 6 Проекту, які присвячені відповідальності посадових осіб Установи. Статтею 26 Глави 6 Проекту встановлено, що посадові особи Установи відповідають за збитки, спричинені неправомірними діями, помилками або несвоєчасним виконанням своїх обов'язків в окремому порядку, встановленому цивільним законодавством, який застосовується до стягнення збитків з посадових осіб за їх «невірні або упереджені дії». Крім того, стаття 27 Глави 6 Проекту встановлює принцип солідарної відповідальності («один за всіх і всі за одного») усіх посадових осіб Установи, винних у спричиненні збитків. Також встановлено правило, згідно з яким позов про стягнення збитків може бути пред'явлено одночасно як посадовим особам Установи, так і приватним особам, що надали підстави для неправомірних дій із реєстрації прав на нерухомість та/або отримали вигоду. У такому разі відповідно до статті 28 Глави 6 Проекту стягнення збитків спочатку здійснюється з приватних осіб і, лише в разі недостатності стягнутих коштів для покриття збитків, стягнення звертається на винних посадових осіб Установи. Стаття 29 Глави 6 Проекту встановлено підстави для звільнення посадових осіб від відповідальності та обов'язку відшкодувати збитки, а саме:

- у разі, якщо буде доведено, що особа, яка зазнала збитків, сама надала підстави для дій чи бездіяльності, якими спричинено збитки, а також
- у разі, якщо особа, яка зазнала збитків, не звернулася протягом шести місяців за виправленням допущеної помилки або відновленням свого порушеного права.

На жаль, прогресивні принципи проектів Вотчинного статуту та Заснування Вотчинних Установ не були втілені в чинних нормативних актах, та, навіть більше того, протягом майже століття були викреслені з юридичного обігу. На підставі аналізу цих законопроектів маємо зазначити, що їх положення у своїй прозорості, чіткості та послідовності щодо регламентації діяльності органів влади та їх посадових осіб істотно відрізняються від сучасного вітчизняного законодавства, що регулює питання реєстрації прав на нерухомість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабаев А.Б. Система вещных прав : [монографія] / А.Б. Бабаев. – М. : Wolters Kluwer Russia, 2007. – 390 с.
2. Вотчинный устав. – Санкт-Петербург : Государственная Типография, 1892. – 111 с.
3. Учреждение Вотчинных установлений. Проект. – СПб. : Государственная типография, 1896. – 13 с.

4. Нефедьев Е.А. Учебник Русского гражданского судопроизводства / Е.А. Нефедьев. – М. : Типография Московского Императорского университета, 1908. – 404 с.
5. Васьковский Е.В. Учебник Гражданского права (Вып. 2. Вещное право) / Е.В. Васьковский. – СПб. : Издание Юридического книжного магазина Н.К. Мартынова, 1896. – 349 с.
6. Алексеев В.А. Недвижимое имущество: государственная регистрация и проблемы правового регулирования / В.А. Алексеев. – М. : Wolters Kluwer Russia, 2007. – 491 с.

УДК 341.231.14

БІОЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ СОМАТИЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Повалій С.І., здобувач

Запорізький національний університет

У статті проаналізовано основні наукові підходи щодо поняття біоетики та розглянуто співвідношення біоетики, права та соматичних прав. Визначено основні тенденції правового розвитку соматичних прав, основним підґрунтям якого виступають основні положення біоетики.

Ключові слова: біоетика, соматичні права, людина, технології, розвиток.

Повалій С.И. БИОЭТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРАВОВОГО РАЗВИТИЯ СОМАТИЧЕСКИХ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА / Запорожский национальный университет, Украина

В статье проанализированы основные научные подходы относительно понятия биоэтики и рассмотрено соотношение биоэтики, права и соматических прав. Определены основные тенденции правового развития соматических прав, фундаментом которого выступают основные положения биоэтики.

Ключевые слова: биоэтика, соматические права, человек, технологии, развитие.

Povaliy S.I. BIOETHICAL ASPECTS LEGAL DEVELOPMENT OF SOMATIC HUMAN RIGHTS / Zaporizhzhya national university, Ukraine

This article analyse the main scientific courses of bioethics conception and scrutinize the correlation of law and somatic rights. Marking the main tendency of legal development somatic rights, the main basis come out by basic regulation of bioethics.

Key words: bioethics, somatic rights, human, technology, development.

Стрімкий розвиток новітніх біомедичних технологій, з одного боку, приносить рятування від багатьох серйозних хвороб, пов'язаних зі здоров'ям людини, а з іншого боку – стає джерелом необмеженого втручання в людську природу, породжує етичні, філософські й правові проблеми. При цьому значна їх більшість не має однозначного вирішення і є предметом наукових суперечок. Незаперечною стає теза, що нерозумне використання нових технологій може призвести до катастрофічних наслідків. Із розвитком біомедичних технологій неконтрольована еволюція соматичних прав у тому напрямку й у тому темпі, які диктує сучасне життя, може викликати втрату наших традиційних уявлень про людину. Соматичні права людини як унікальний правовий феномен, що визначає сферу вільної самореалізації та розвитку соціобіодуховної істоти – людини, потребує надійних та ефективних гарантій з боку держави, а відтак – визначення і подолання прогалів у системі гарантій особистих прав людини загалом,